

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ersättning av allmänna medel åt av allmän åklagare åtalad person, som frikännes, för hans kostnader för inställelsen vid domstol.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 8, vilken behandlats av första lagutskottet, har fru *Nordgren* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till sådana bestämmelser, att en av åklagarmyndighet åtalad person, som frikännes, får sina kostnader för inställelsen inför domstol ersatta av allmänna medel.

Beträffande de skäl som legat till grund för motionärens hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Enligt gällande rätt kan tilltalad, då ett allmänt åtal ogillas, erhålla ersättning för sina kostnader å målet, allenast då åklagaren finnes ha anställt åtalet utan skäl. Därmed sammanhänger att ersättningen skall utgivas icke av statsverket utan av åklagaren, som gjort sig skyldig till felaktigt förfarande genom att anställa åtalet utan att skäl därtill förelegat.

Enligt 31 kap. 2 § nya rättegångsbalken äger rätten, om åklagare väckt åtal utan sannolika skäl eller det eljest, då den tilltalade frikännes, på grund av omständigheterna i målet förekommer synnerlig anledning därtill, av allmänna medel tillerkänna den frikände ersättning för inställelsen vid rätten. Under samma förutsättningar äger rätten också tillerkänna honom ersättning för försvarare, för vittne eller sakkunnig eller eljest för bevisning under förundersökningen eller i rättegången samt för delgivning och utskrift av protokoll, dom eller annat dylikt, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av hans rätt.

I de allmänna motiven till nya rättegångsbalkens bestämmelser om rättegångskostnad i brottmål anför processlagberedningen bl. a. följande:

I mål, däri talan om ansvar föres av allmän åklagare, måste frågan om skyldighet för part att ersätta rättegångskostnad regleras efter andra grunder än i tvistemål. De kostnader, som å åklagarsidan äro nödvändiga för genomförande av en straffprocess, bestridas av statsverket, och vissa av

dessas kostnader, såsom för verkställande av förundersökning och för åklagarens inställelse vid rätten, äro av den art, att de, oavsett målets utgång, böra bäras av det allmänna. Däremot böra andra kostnader för statsverket i viss utsträckning ersättas av den tilltalade, om han fälles till ansvar i målet. Med hänsyn till åklagarens skyldighet att väcka åtal, så snart tillräckliga skäl föreligga, att den misstänkte är skyldig till brottet, kan det icke åläggas åklagaren att ersätta den tilltalades kostnader allenast på den grund, att åtalet ogillats. Att i dylikt fall tillerkänna den tilltalade en allmän rätt att för dessa kostnader erhålla gottgörelse av statsverket synes ej böra komma ifråga. För vissa fall kräver dock billigheten, att han erhåller gottgörelse för sina kostnader.

I motiven till förutnämnda bestämmelse i 31 kap. 2 § nya rättegångsbalken framhåller processlagberedningen, att ehuru någon allmän rätt för tilltalad, att då allmänt åtal ogillas, erhålla ersättning för sina kostnader icke borde föreskrivas, vissa jämkningar i gällande rätt likväl syntes påkallade. Beredningen fortsätter:

Tillräcklig anledning torde ej föreligga att begränsa ersättningsrätten till de fall, då åtalet anställts alldeles utan skäl. Även då vissa skäl föreläggat men dessa icke varit så starka, att de bort föranleda åtal, synes den tilltalade böra kunna få ersättning för sina kostnader. Vidare kan det i vissa fall, även om åklagaren haft sannolika skäl att väcka åtal, vara obilligt, att den tilltalade skall bära de kostnader han haft för att värja sig i målet. Stundom kan åklagaren, som blivit missledd av bevisningen, ha haft goda skäl att anställa åtal men talan dock vara objektivt obefogad. Detta kan inträffa, då det under rättegången finnes uppenbart, att den tilltalade är oskyldig, t. ex. därigenom att annan person erkänt brottet. På grund härav synes böra föreskrivas, att tilltalad, som frikännes, må kunna erhålla gottgörelse för sina kostnader ej blott då åtalet anställts utan sannolika skäl utan även då eljest med hänsyn till omständigheterna i målet synnerlig anledning föreligger därtill. Ersättning bör emellertid utgå allenast i undantagsfall och endast då den tilltalade icke på något sätt genom sitt beteende givit anledning till åtalet. Rätten bör i varje fall pröva, huruvida skäl föreligger att utdöma ersättning. Härvid kan hänsyn tagas endast till omständigheterna i målet. Det förhållandet, att kostnaderna varit stora och den tilltalade haft svårighet att bära dem, utgör sålunda ej tillräcklig grund för att tillerkänna honom ersättning.

I motionen framhålles, att då en enskild part, som förlorar sin talan, är skyldig att ersätta motparten dennes rättegångskostnader, bör staten hava samma skyldighet mot en åtalad som frikännes. Motionären ifrågasätter också, om icke en ändring av lagen i denna riktning skulle kunna ske i anslutning till en utveckling och förbättring av den fria rättshjälpen.

Utskottet. Det måste enligt utskottets uppfattning anses otillfredsställande, att en av allmän åklagare åtalad person, som frikännes, enligt gällande lag icke kan erhålla ersättning för sina kostnader å målet annat än för det fall att åklagaren anställt åtalet utan skäl. Som av den förut lämnade

redogörelsen framgår, har emellertid i nya rättegångsbalken införts ett stadgande, varigenom detta missförhållande undanröjes. På grund av stadgandet kunna domstolarna efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande tillerkänna tilltalad som frikännes ersättning i sådana fall, då åklagare väckt åtal utan sannolika skäl eller det eljest på grund av omständigheterna i målet förekommer synnerlig anledning därtill. Att gå än längre på denna väg och, såsom motionären torde hava åsyftat, föreskriva en allmän regel om rätt för tilltalad, att då ett allmänt åtal ogillas, under alla förhållanden erhålla gottgörelse för sina kostnader, synes utskottet icke lämpligen kunna ske. Utskottet vill också framhålla, att genom bifall till det vid årets riksdag i Kungl. Maj:ts proposition nr 12 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen om fri rättegång skapas möjligheter för medellös part att erhålla ersättning för inställelsen vid domstol. Genom denna lagändring komma sålunda motionärens önskemål, såvitt gäller medellösa tilltalade, att i viss mån kunna tillgodoses redan före nya rättegångsbalkens ikraftträdande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 8, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Branting*, *Linnér*, *Ahlkvist*, *Olofsson*, *Lodenus* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Gezelius*, *Hedlund* i Östersund och *Björling*, fru *Gustafson** samt herrar *Landgren*, *Sundström* i Vikmanshyttan, *Skoglund* i Umeå och *Johansson* i Mysinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.